

Celkem 29 publikovaných studií je rozřazeno do šesti tematicky relativně sevřených oddílů. Úvodní část *Vědomí o příslušnosti k České koruně* se snaží v šesti příspěvcích sledovat toto téma na poli středověké či raně novověké historiografie, a to zejména v případech Slezska a částečně i Lucemburska, byť články věnované této koruně zemi jsou pojaty širěji. Tři texty s poněkud volnější vazbou pak byly spojeny do oddílu *Proti husitským Čechám* – čtenář se zde např. seznámí se vztahy císaře Zikmunda s hornolužickým Šestiměstím či s odporem Vratislavi proti králi Jiřímu z Poděbrad. Dva příspěvky spojené titulem *České stavy ve jménu Koruny* se snaží dokumentovat, jakým způsobem vnímali čeští stavové celek České koruny, přičemž zejména analýza inventářů korunního archivu je v tomto ohledu pozoruhodná. Oddíl *Město, region, země* zahrnuje šest nepřilíhající tematicky provázaných příspěvků, zabývajících se mj. mapováním komunikační sítě pozdně středověkého Slezska, významem iluminovaných městských právních knih či interpretací barokní štukové výzdoby budyšínského hradu Ortenburg, zobrazující klíčové události hornolužického dějin. Za vnitřně nejucelenější a nejpřínosnější naopak považují část trefně nazvanou *Historiografie – zrcadlo regionálního vědomí*, v níž je možné se alespoň v základech seznámit s velmi bohatou a dosud komplexně nezpracovanou pozdně středověkou a raně novověkou dějepisnou tradicí především hornolužických měst (Zhořelec, Budyšin, Žitava, Lubáň), stranou pak nezůstávají ani příklady ze Slezska, které se např. věnují i církevní historiografii. Jako poslední je (možná symbolicky) zařazen oddíl nazvaný *Vzdělání – brána k porozumění*, dokumentující na příkladech osobností i institucí vzájemné vazby v této sféře zejména mezi českým, slezským a lužickým prostředím.

Celkově lze zhodnotit, že téma avizované v názvu konference i sborníku samotného se shoduje s jeho obsahem. Převažují zde příspěvky věnované dobové historiografii, zejména pak jejímu pohledu na celek Koruny české jako takové a hodnocení vztahů mezi jednotlivými korunními zeměmi. Tomuto rámci se vymykají a nové pohledy na stejné téma přinášejí bohužel méně zastoupené texty, v nichž se analyzují jiné typy pramenů, např. korespondence, cestopisy, testamenty a již zmíněné inventáře či umělecké památky. Větší zastoupení článků zaobírajících se zejména prameny nepísemné povahy, byť se na první pohled s tematickým zaměřením sborníku neshodují, by dle mého soudu – při zvolení vhodného objektu, jak ukazuje ve svém příspěvku Kai Wenzel – sborník výrazným způsobem

obohatilo. Jistou samostatnost si v tomto ohledu ponechává oddíl věnovaný vzdělání. Geograficky se články zaměřují zejména na Slezsko a Horní Lužici, v menší míře pak na Čechy, Moravu a Dolní Lužici; problematiku Lucemburska traktují dva příspěvky, které sice na konferenci samotné nezazněly, ale jejich konečné zařazení do sborníku je jistě více než vhodné.

Pátý svazek série sborníků věnovaných tematice korunních zemí je svým předchůdcům bezpochyby důstojným partnerem. Vstoupil sice jazykovou unifikací do poněkud jiného proudu historiografické řeky, ovšem kvalita a přínosnost článků zůstala zachována, díky čemuž si své čtenáře bezpochyby najde.

MARTIN BARUS

Arma diaboli – O kuši a střelcích,
ed. Vladimír BRYCH, Národní muzeum,
Praha 2012

117 s., ISBN 978-80-7036-374-4

Dočasné expozice zaměřené na militaria starších dějinných období nejsou na české muzejnické scéně častým jevem. O to více takové výstavy přitahují pozornost odborné i laické veřejnosti. Nejinak tomu bylo v případě výstavy *Arma diaboli – O kuši a střelcích*, realizované na jaře 2012 v nové budově Národního muzea. Výstava a katalog jsou dílem autorského týmu, složeného z muzejních pracovníků, restaurátorů a archeologů včetně dnes již bohužel zesnulého Tomáše Durdíka. Pestrý kolektiv zahrnuje vedle odborných pracovníků Národního muzea (Vladimír Brych, Martin Fořt, Vítězslav Kuželka, Dana Stehlíková, Evženie Šnajdrová) také odborníky z Moravského zemského muzea v Brně (Ludvík Belcredi), z Roudnice nad Labem (Tomáš Pengl) a archeology působící na akademické půdě (Jana Mazáčková – Masarykova univerzita v Brně, Petr Koscelník – Západočeská univerzita v Plzni).

Děj expozice provádí návštěvníka, respektive čtenáře, historií kuše od raného středověku do 17. století. Po úvodním stručném obeznámení s historickým vývojem, konstrukcí zbraně a používaného střeliva následuje výběr pramenů z oblasti ikonografie a drobné plastiky. Značný prostor byl věnován sbírkovým předmětům v podobě dochovaných exemplářů kuší, napínacích mechanismů a střeleckých trofejí. Přibližně ve stejném, ne-li větším rozsahu je zastoupen materiál z archeologických nálezů v podobě fragmentů kuší, střel a napínacích mechanismů.

Príslušné pasáže doprovází text ve formě kratších zhuštěných studií.

V rámci navazujících drobných článků je čtenář seznámen s příkladem zmapovaného obléhání a ostřelování hradu Rokštejna spolu s nálezem prostřelené lebky. Další texty jsou věnovány sbírce kuší z Národního muzea, historii kuše v období renesance a baroka spolu s nástupem balestry, kuši příbuzné lovecké zbraně raného novověku. Následuje rozbor restaurátorského zásahu na jednom z vystavovaných exemplářů. Závěrečnou část publikace tvoří pasáže věnované střeleckým spolkům, soutěžím a trofejím. Poznámky a bibliografie nejsou shrnuté na konci katalogu, ale doprovázejí jednotlivé drobnější studie.

Téma výstavy bylo zpracovááno s důrazem na geografický prostor českých zemí, čemuž odpovídá výběr vystavených předmětů ze sbírek i archeologických nálezů a zaměření obsahu dílčích textů. Je to záslužný počin, neboť žádná obsáhlejší práce o kuších se vztahem k našemu území dosud nebyla publikována. Velmi vhodné a reprezentativně byl proveden výběr ikonografických pramenů, pocházejících především ze středověké a západoevropské prostoru. Úhledná grafická úprava a kvalitní materiál zaručují katalogu rovněž dostatečně důstojné vnější vzezření.

Podobně jako u jiných výstav, i zde ovšem dochází k disproporcii mezi vystavenými exponáty a katalogovými hesly. V publikaci nejsou například zastoupeny vystavované poboční chladné zbraně, jmenovitě tesáky, a z českých pavéz se publikování dočkala pouze jedna na zadní straně desek. Do katalogu se bohužel nedostaly ani podrobnější rozbor střel, které snad budou zveřejněny alespoň v podobě dílčích publikačních výstupů.

Vhodně doplněný anglický překlad se týká primárně hlavních textů a popisu některých exemplářů, značná část popisků ikonografického a archeologického materiálu se cizojazyčné verze nedočkala. Překlad vykazuje opakované drobné nedostatky v místech, kde bylo v případě některých termínů souvisejících s vojenstvím evidentně přistoupeno k doslovnému překladu a došlo tak k opomenutí ekvivalentních termínů, které jsou v angličtině již dávno ustálené. Pro příklad lze uvést, že by bylo v daném kontextu vhodnější použít „waggon fort“ místo „waggon castle“ (vozová hradba), „kettle hat“ místo „iron hat“ (železný klobouk) či „plate armour“ místo „metal-sheet armour“ (plátová zbroj). V několika případech nebyl anglický termín doplněn vedle českého výrazu uvedeného v uvozovkách, konkrétně u označení přileb „kapalín“ (kettle hat) či „šlap“ (bascinet).

Přes zmíněné výhrady není publikovanému výstupu z expozice v souhrnném posouzení příliš co vytknout a společně s výstavou můžeme katalog hodnotit velmi kladně. Nezbyvá než doufat, že se v budoucnu dočkáme dalších kvalitních expozičních a ve formě katalogů také publikačních počinů se vztahem k historickým militariím středověku a starších období obecně.

JAN BIEDERMAN

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

František ČAJKA, *Církevněslovanská legenda o svaté Anastázii*, Slovanský ústav AV ČR, Praha 2011 (= Práce Slovanského ústavu, Nová řada 34)

239 s., ISBN 978-80-86420-44-8

V roce 2013 si připomeneme 1150. výročí příchodu byzantských misionářů Konstantina-Cyrila a Metoděje na Moravu. Není pochyb, že jejich kulturní dílo – vytvoření slovanského písemnictví a zavedení slovanského jazyka do liturgie, což v myslí tehdejšího člověka znamenalo kulturní zrovnoprávnění dosud „barbarských“ slovanských národů s dědici velkolepé antické civilizace – představovalo jeden ze zlomových momentů v kulturním vývoji Evropy. Je těžké dostatečně docenit význam toho, že bratři přeložili celé Písmo svaté do nějakého vernakulárního jazyka, což se stalo od dob pozdní antiky vůbec poprvé (a na několik století naposledy). Dědictví, jež cyrilometodějská misie zanechala, se stalo základem kulturního a duchovního vývoje jižních a východních Slovanů. Na Moravě bylo ovšem po Metodějově smrti kulturní dílo obou soluňských bratří odmítnuto, jejich žáci ze země vyhnáni, slovanské knihy do velké míry zničeny nebo ztraceny. České země se pak už po celou dobu své historické existence kulturně vyvíjely ve sféře civilizace latinské. Je proto na místě klást si otázku, zda či do jaké míry máme vůbec právo se k odkazu cyrilometodějské misie hlásit.

V tomto ohledu hraje kardinální úlohu otázka existence církevněslovanského písemnictví a slovanské liturgie v raně přemyslovských Čechách. Ta byla předmětem vědeckých debat už od dob osvětenství. O tom, že šíření křesťanství v Čechách mělo své počátky na Velké Moravě, se dnes už nepochybuje. Naprosto rozdílné názory ale byly na problém kontinuity slovanské liturgie